

**Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського**

Кафедра політичних наук і права

ДМИТРАШКО С. А.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ»**

**Для студентів першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю 052 Політологія**

Одеса 2022

УДК: 32-027.21:17.035.3(072)

*Рекомендовано до друку вченою радою Університету Ушинського
(протокол №10 від 27.05. 2022р.)*

Рецензенти:

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор кафедри політичних наук і права Університету Ушинського

Довгополова О. А. - доктор філософських наук, професор кафедри філософії ОНУ імені І. І. Мечникова

Дмитрашко С. А.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Етнополітологія» : [для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 052 Політологія]. Одеса : Вид-во «Університет Ушинського». 2022. 45 с.

Методичні рекомендації укладені відповідно до Освітньо-професійної програми «Політологія» та робочої програми навчальної дисципліни «Етнополітологія» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціально-поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія». Вони розроблені для ознайомлення здобувачів із структурою та змістом навчальної дисципліни і призначені для планування, підготовки та проведення практичних занять, містять завдання для самостійної роботи, приблизну тематику індивідуального навчально-дослідного завдання та методичні рекомендації щодо їх виконання і захисту, перелік запитань для підготовки до заліку, систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з дисципліни, рекомендовані джерела інформації

УДК: 32-027.21:17.035.3(072)

© Університет Ушинського, 2022

© С. А. Дмитрашко

ЗМІСТ

ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ В СТРУКТУРІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІТОЛОГІВ.....	4
ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ДИСЦИПЛІНУ.....	7
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ	14
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ	25
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	28
КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	32
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	36
ГЛОСАРІЙ.....	38
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	42

«ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ» У СТРУКТУРІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІТОЛОГІВ

Сьогодні існує гостра проблема осмислення етнополітичних явищ та процесів, визначення місця та ролі етнічних спільнот у політиці. Здобувачам вищої освіти спеціальності «Політологія» корисно розуміти основоположні питання поширення процесів етнічного відродження та націоналізму, також розуміти специфіку етнополітології, яка полягає в міждисциплінарному характері науки та навчальної дисципліни.

Мета навчальної дисципліни «Етнополітологія»: формування у здобувачів системи спеціальних знань з етнополітології; висвітлення тенденцій розвитку етнополітичних проблем суспільного життя; з'ясування закономірностей взаємовідносин етнонаціональних спільнот між собою та з державою; аналіз шляхів і методів національно-державного будівництва; виявлення засад і принципів демократичної етнонаціональної політики.

Очікувані результати навчання дисципліни:

У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти має

знати:

- основний понятійно-категоріальний апарат з етнополітології;
- методологію етнополітичних досліджень;
- джерельну базу розвитку етнополітології як науки та практичної стратегії;
- проблематику і специфіку розвитку сучасної етнополітології;
- особливості механізмів вирішення етнополітичних конфліктів;
- специфіку етнополітики в Україні та стан етнополітичних процесів в інших державах.
- законодавчо-нормативну базу, що регулює весь спектр етнополітичної діяльності;

вміти:

- виявляти в різних політичних явищах структурні елементи етнополітичних стратегій, вміти порівнювати їх з іншими, подібними елементами, усвідомлюючи їх історичну й структурну спорідненість, широко вводячи цей загальнозначущий аспект у вивчення та вирішення будь-якого прикладного завдання;
- здійснювати самостійний аналіз етнополітичних явищ та процесів певної країни;
- застосовувати критичне оцінювання різноманітних підходів та шкіл, що існують в етнополітології;
- аналізувати природу етнополітики, етнопсихології, етнополітичних процесів та явищ, їх сутність та різновиди;
- визначати характер сучасних процесів етнополітики та їх обумовленість суспільно-економічними, історичними та культурними чинниками формування національної політики.
- володіти навичками практичного застосування теоретичних знань для аналізу етнополітичних процесів і явищ в Україні та інших державах.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати **такі компетентності:**

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в політичній та викладацькій професійній діяльності або у процесі навчання, які передбачають застосування певних теорій та методів політичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Здатність набувати гнучке мислення, відкритість до застосування концептуальних і базових знань у практичних ситуаціях, розуміння предметної області та професійної діяльності.

Здатність цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність, здатність працювати в міжнародному контексті.

Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), соціально відповідально та свідомо.

Міждисциплінарні зв'язки: «Політичні еліти та лідерство», «Геополітика», «Електронна демократія», «Сучасна зарубіжна політика».

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, вищої освіти	ОПП, рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
			денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 Соціально поведінкові науки		Статус дисципліни: Вибіркова	
Модулів – 1			Мова навчання: українська	
Змістових модулів – 2	Освітньо-професійні програми: Політологія		Рік навчання:	
			4-й	4-й
Індивідуальне навчально-дослідне завдання – проєкт-презентація	Спеціальність: 052 Політологія		Семестр:	
Загальна кількість годин – 120			8	8
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи здобувача – 5	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)		Лекції	
			20 год.	6 год.
			Практичні	
			40 год.	4 год.
			Самостійна робота	
			40 год.	110 год.
			Індивідуальні завдання:	
20	20			
Вид контролю: залік				

Програма навчальної дисципліни
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади аналізу етнонаціональних відносин
у політиці. Основні категорії етнополітології (теми 1-5)

Тема 1. Етнополітологія як наука і навчальна дисципліна.

Етнополітологія в системі наук про суспільство. Співвідношення етнополітології та соціально-гуманітарних наук, зокрема етнографії, етнології, етнодержавознавства, етносоціології, етнопсихології, етнодемографії, етноконфліктології, етноісторії, етнофілософії та ін. Об'єкт і предмет етнополітології. Підходи до об'єкту і предмету етнополітології.

Категорії, методи та функції етнополітології. Перша група категорій : етнос, нація, націоналізм, етнічна (національна) меншина, національна ідея, етнічність/ідентичність, національна свідомість, національний характер; етнополітичний конфлікт. Друга група категорій: етнополітика, політизація етнічності; етнізація політики; етнополітична поведінка. Загальнонаучні, теоретичні, емпіричні методи етнополітології.

Примордіалізм, конструктивізм та інструменталізм – специфічні методологічні підходи етнополітології.

Гносеологічна, методологічна, виховна, прогностична, ідеологічна, прикладна функції етнополітології.

Міждисциплінарний характер етнополітології як навчальної дисципліни.

Тема 2. Етнополітичні концепції XIX- початку XX ст.ст.

Нація, націоналізм та національна держава в творчій спадщині Й.-Г. Фіхте. Концепція Й.-Г. Фіхте та формування засад ідеології націоналізму.

Нація та держава у філософській системі Г. В. Ф. Гегеля. Держава як поєднання загальнонаціональних інтересів, втілення національної волі та єдності.

Концепція нації Е. Ренана. Базисні засади психологічної теорії нації.

Етнополітична концепція представників австромарксизму. Розробка теоретичної моделі культурно-національної автономії.

Вчення про «культурні» та «політичні» нації Ф. Майнеке. Відхід у минуле поділу на «історичні» і «неісторичні» нації.

Тема 3. Сучасні теорії етнічності.

Основні підходи в дослідженні етнічності. Примордіалізм, інструменталізм (ситуаціонізм), конструктивізм – три основні напрями поділу сучасних теорій етнічності. С. Хантінгтон як представник комуналізму.

Теорія нації та націоналізму Е. Сміта. Етносимволізм Е. Сміта.

Основні постулати модерністського підходу. Соціокультурний, соціоекономічний модернізм, політичний модернізм. Е. Сміт – опонент модерністського підходу.

Примордіалізм та переніалізм. Впливовість і слабкість примордіалізму та переніалізму.

Тема 4. Етнополітика як складова політики.

Етнонаціональні форми існування людства. Фундатор радянської етнологічної школи Ю. В. Бромлей. Пасіонана теорія етносу Л. М. Гумильова. Теорії етносу Е. Сміта.

Поняття нації. Етатистське трактування нації. К. Дойч, В. Липинський як представники етатистської теорії націй.

Сутність та поняття етнополітики. Політика щодо етносів та етнічних спільнот – «етнополітика». Державна етнополітика – діяльність держави в етнічній сфері. Імміграційна політика. Особливості імміграційної політики в авторитарних та демократичних державах. Зовнішньополітичний аспект етнополітики. Етнічне лобювання. Діаспора.

Тема 5. Суб'єкт і об'єкт етнополітики.

Суб'єкти етнополітики. Первинні та вторинні суб'єкти етнополітики. Характеристика держави як особливого суб'єкта етнополітики. Специфічний суб'єкт і об'єкт етнополітики – титульна нація. Специфічний суб'єкт і об'єкт етнополітики – етнічні (національні) меншини. Типологія національних меншин. Типи та моделі етнополітики. Асиміляційна та інтеграційна моделі етнополітики. Етнополітична модель мультикультуралізму.

Форми етнополітичної поведінки. Радикальні та помірковані форми етнополітичної поведінки. Помірковані форми етнополітичної поведінки – етнічний плюралізм, міжетнічна інтеграція, федералізація держави. Радикальні форми етнополітичної поведінки – колонізація, сегрегація, депортація. Примусова асиміляція. Етнополітична поведінка етнічних меншин.

Сепаратизм та сецесія – спільне та відмінне. Іредентизм.

Змістовий модуль 2 Етнонаціональні й етнополітичні процеси у сучасному світі. Сутність та особливості етнонаціональної політики (теми 6-10)

Тема 6. Національна ідея як основа націо- та державотворення.

Виникнення та історична еволюція національної ідеї. Вплив Великої французької революції на розвиток і становлення модерних європейських

націй. Формування національної ідеї у Німеччині. Формування італійської національної ідеї. Слов'янський аспект формування національної ідеї. Феномен чеського «будительства». Формування національної ідеї у США. Державницька, цивілізаційна, есхатологічна складові російської ідеї.

Сутність та структура національної ідеї. Складові національної ідеї. Місія та місіонізм – спільне та відмінне.

Особливості формування української національної ідеї. Роль українського національного Відродження у формуванні української національної ідеї. Діяльність Кирило-Мефодіївського братства та Т. Г. Шевченка у формуванні української національної ідеї.

Сучасний етап розвитку національної ідеї як основи націо- та державотворення. Ідея «етнічної серцевини» та ідея державницького патріотизму як основні позиції щодо становлення української національної ідеї на початку ХХ століття.

Тема 7. Національна держава та національна автономія.

Моноетнічні, поліетнічні та багатонаціональні держави. Основні підходи у трактуванні національної держави. Шляхи формування національних держав. Ю. Габермас про чотири шляхи формування національних держав.

Ознаки національної держави.

Сутність та типи національної автономії. Три типи територіальних автономій: адміністративно-територіальні, національно-територіальні та національно-державні. Форми національно-культурних автономій: корпоративна та персоналістська.

Тема 8. Етнополітичні конфлікти: причини виникнення, динаміка, типологія, способи регулювання.

Поняття конфлікту та особливість етнополітичного різновиду. Передумови етнополітичних конфліктів. Позитивний і негативний потенціал етноконфліктів у суспільно-політичному житті.

Етноконфліктологія як наука про закономірності виникнення, розвитку і вирішення конфліктів. Внутрішньоетнічні, міжетнічні, етнорегіональні, внутрішньонаціональні, міжнаціональні конфлікти. Загальні та особливі причини виникнення етнонаціональних та етнополітичних конфліктів: історичні корені та етнотериторіальні передумови, соціально-економічні фактори, політико-ідеологічні причини, культурно-психологічні умов. Контроль над конфліктами, прогнозування та моделювання етнонаціональних та

етнополітичних конфліктів. Стратегія управління конфліктами, механізми і методи врегулювання етнонаціональних та етнополітичних конфліктів.

Основні методи врегулювання конфліктів: консенсус, уникнення конфліктів, відкладення конфлікту, посередництво, арбітраж, переговори. Умови етнополітичної стабільності як одного з основних чинників досягнення національної і соціально-політичної злагоди у сучасному українському суспільстві.

Тема 9. Етнополітологія і етнопсихологія: шляхи пошуку взаєморозуміння і злагоди в суспільстві.

Складові етнополітичної культури - політична культура, етнічна культура, національна культура, культура міжетнічного та міжнаціонального спілкування. Характерні ознаки високої етнополітичної культури, критерії визначення рівня етнополітичної культури та загальнолюдські цінності етнополітичної культури.

Особливе значення в структурі етнополітичної культури - культура міжнаціонального спілкування та етнопсихологія. Поняття етнічної свідомості та самосвідомості. Етнічна ідентичність: параметри та трансформація етнічної ідентичності. Формування етнічних стереотипів. Дослідження етнічних стереотипів.

Засоби формування етнополітичної культури, методи її підвищення. Стан етнополітичної культури в Україні та проблеми її формування.

Тема 10. Особливості етнонаціональної політики в Україні.

Особливості етнонаціональної політики в сучасній Україні. Концептуальні засади етнополітики України. Етнонаціональний склад населення України. Етнополітичні процеси в Україні – етнічний ренесанс та політизація етнічності. Завдання перед державою щодо етнополітики. Етнополітичні процеси в Україні та внутрішня геополітика. Ефективна державна етнополітика.

5.1. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усьогл. о	п.	с.р.	Інд	усьогл. о	п.	с.р.	Інд		
1	2	3	4	5	6	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1. Етнополітологія як наука і навчальна дисципліна										
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади аналізу етнонаціональних відносин у політиці. Основні категорії етнополітології										
Тема 1. Етнополітологія як наука і навчальна дисципліна	10	2	4	4		10			9	
Тема 2. Етнічні концепції XIX – початку XXст. ст.	10	2	4	4		10	1		10	
Тема 3. Сучасні теорії етнічності	10	2	4	4		10		1	9	
Тема 4.Етнополітика як складова політики	10	2	4	4		10			9	
Тема 5. Суб'єкт і об'єкт етнополітики	10	2	4	4		10	1		10	
Разом за змістовим модулем 1	50	10	20	20		50	2	1	47	
Змістовий модуль 2. Етнонаціональні й етнополітичні процеси у сучасному світі. Сутність та особливості етнонаціональної політики										
Тема 6. Національна ідея як основа націотворення та державотворення	10	2	4	4		10			9	
Тема 7. Національна держава та національна автономія	10	2	4	4		10	1	1	9	
Тема 8. Етнополітичні конфлікти: причини виникнення, динаміка, типологія, способи регулювання	10	2	4	4		10	1	1	8	
Тема 9. Етнополітологія і	10	2	4	4		10	1		9	

етнопсихологія: шляхи пошуку взаєморозуміння і злагоди в суспільстві										
Тема 10. Особливості етнонаціональної політики в Україні.	10	2	4	4		10	1	1	8	
Разом за змістовим модулем 2	50	10	20	20		50	4	3	43	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання	20				20					20
Разом	120	20	40	40	20	120	6	4	110	20
Форма підсумкового контролю	Залік					залік				

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

У процесі навчання здобувачі активно взаємодіють з викладачем та між собою, виконуючи пошукові та дослідницькі завдання, творчі проекти. Практичні заняття дозволяють розглядати теоретичні знання як інструмент формування компетентностей, необхідних для вирішення проблем політологічного і управлінського характеру, пов'язаних з етнополітикою. На практичних заняттях здобувачі пояснюють факти і явища на основі отриманої інформації з різних джерел, аналізують, верифікують інформацію. Важливою складовою навчання здобувачів є виховання вміння аналізувати етнополітичні теорії, систематизувати та інтерпретувати знання, які несуть наукову і ідеологічну складову.

Перед початком підготовки до семінарських занять рекомендовано ознайомитися з планом заняття, прочитати і коротко законспектувати основні ідеї, положення теми. Уміння працювати з першоджерелом, науковою літературою і картами є необхідною умовою вивчення «Етнополітології». На семінарських заняттях здобувачі застосовують отримані знання для формування навички застосовувати етнополітичні знання в процесі вирішення регіональних проблем та організації транскордонного співробітництва.

Теми практичних занять

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин	
		Денна	Заочна
МОДУЛЬ 1. Етнополітологія як наука і навчальна дисципліна			
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади аналізу етнонаціональних відносин у політиці. Основні категорії етнополітології.			
1	<i>Семінар</i> Етнополітологія як наука і навчальна дисципліна	2	1
1	<i>Семінар</i> Етнополітологія як наука і навчальна дисципліна	2	
2	<i>Семінар</i> Етнічні концепції XIX – початку XXст. ст.	2	
2	<i>Семінар</i> Етнічні концепції XIX – початку XXст. ст.	2	
3	<i>Дискусія</i> Сучасні теорії етнічності	4	
4	<i>Семінар</i> Етнополітика як складова політики	2	
4	<i>Семінар</i> Етнополітика як складова політики	2	
5	<i>Круглий стіл</i> Суб'єкт і об'єкт етнополітики	4	
Змістовий модуль 2. Етнонаціональні й етнополітичні процеси у сучасному світі. Сутність та особливості етнонаціональної політики.			
6	<i>Дискусія</i> Національна ідея як основа націо- та державотворення	4	1
7	<i>Семінар</i> Національна держава та національна автономія	2	
7	<i>Семінар</i> Національна держава та національна автономія	2	
8	<i>Кейс-стаді</i> Етнополітичні конфлікти: причини виникнення, динаміка, типологія, способи регулювання	4	1
9	<i>Рольова гра</i> Етнополітологія і етнопсихологія: шляхи пошуку взаєморозуміння і злагоди в суспільстві	4	
10	<i>Круглий стіл</i> Особливості етнонаціональної політики в Україні.	4	1
	Усього	40	4

ПЛАНИ ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Етнополітологія як наука і навчальна дисципліна.

Семінар 1 «Етнополітологія як наука і навчальна дисципліна»

Питання до обговорення.

1. Етнополітологія в системі наук про суспільство.
2. Співвідношення етнополітології та соціально-гуманітарних наук.
3. Об'єкт і предмет етнополітології.
4. Підходи до об'єкту і предмету етнополітології.

Завдання для практичної роботи

1. Робота в малих групах. Кожна група – прихильник однієї з теорій. Навести якомога більше аргументів на користь «своїї» теорії.
2. Створіть таблицю з номінаціями «Основні підходи до визначення етнополітики».

Тема 1. Етнополітологія як наука і навчальна дисципліна.

Семінар 2 «Етнополітологія як наука і навчальна дисципліна»

Питання до обговорення.

1. Примордіалізм, конструктивізм та інструменталізм – специфічні методологічні підходи етнополітології.
2. Гносеологічна, методологічна, виховна, прогностична, ідеологічна, прикладна функції етнополітології.
3. Міждисциплінарний характер етнополітології як навчальної дисципліни.

Завдання для практичної роботи

1. Самостійно підготуйте усні доповіді, що розкривають етнополітологію в історичному та сучасному вимірах.
2. Роль етнополітології у формуванні етнічної політики держави. Оберіть конкретно-політичний приклад впливу етнополітології на формування політики держав.

Тема 2. Етнічні концепції XIX – на початку XX ст. ст.

Семінар 1 «Етнічні концепції XIX – на початку XX ст. ст.»

Питання до обговорення

1. Нація, націоналізм та національна держава в творчій спадщині Й.-Г. Фіхте. Концепція Й.-Г. Фіхте та формування засад ідеології націоналізму.
2. Нація та держава у філософській системі Г. В. Ф. Гегеля. Держава як поєднання загальнонаціональних інтересів, втілення національної волі та єдності.

Завдання для практичної роботи.

1. Опрацюйте першоджерела та зробіть розширений план поглядів досліджуваних мислителів.
2. Охарактеризуйте зміст кожного етапу дослідження етнополітики (у письмовому форматі).

Тема 2. Етнічні концепції XIX – на початку XX ст. ст.

Семінар 2 «Етнічні концепції XIX – на початку XX ст.ст.»

Питання до обговорення

1. Концепція нації Е. Ренана. Базисні засади психологічної теорії нації.
2. Етнополітична концепція представників австромарксизму. Розробка теоретичної моделі культурно-національної автономії.
3. Вчення про «культурні» та «політичні» нації Ф. Майнеке. Відхід у минуле поділу на «історичні» і «неісторичні» нації.

Завдання для практичної роботи.

1. Робота в малих групах. Використовуючи прийом «занурення в епоху», поясніть появу теорій у відповідності до обставин тогочасних подій.
2. Оберіть концепції, що найбільше переконали.
3. Підготувати завдання: «Характеристика сучасних напрямів етнополітичних досліджень»

Тема 3. Сучасні теорії етнічності

Дискусія «Сучасні теорії етнічності»

Питання до обговорення

1. Основні підходи в дослідженні етнічності. Примордіалізм, інструменталізм (ситуаціонізм), конструктивізм – три основні напрями поділу сучасних теорій етнічності. С. Хантінгтон як представник комуналізму.
2. Теорія нації та націоналізму Е. Сміта. Етносимволізм Е. Сміта.
3. Основні постулати модерністського підходу. Соціокультурний, соціоекономічний модернізм, політичний модернізм
4. Примордіалізм та переніалізм. Впливовість і слабкість примордіалізму та переніалізму.

Завдання для практичної роботи.

1. Опрацюйте першоджерела та охарактеризуйте зміст кожної з теорій.
2. Проаналізуйте та доведіть/спростуйте впливи теорії Е. Сміта на формування сучасних націй.
3. Обговоріть вплив поглядів С. Хантінгтона на сучасне розуміння формування державної етнополітики.

Результати доповіді на практичному завданні.

Тема 4. Етнополітика як складова політики.

Семінар 1. «Етнополітика як складова політики»

Питання до обговорення

1. Теорії етносу. Дуалістична теорія Ю. Бромлея. Пасіонарна теорія Л. Гумільова.
2. Загальнообов'язкові ознаки (атрибути) етносу.
3. Структура етносу. Ядро, маргінальні прошарки, етнічні категорії як структура етносу у теорії Е. Сміта.
4. Форми існування етносу: рід, плем'я, народність.

Завдання для практичної роботи

1.Оберіть для прикладу етнос за бажанням та охарактеризуйте його за ознаками: - самоназва етносу; культурні характеристики – мова, релігія, звичаї, обряди, особливості народного мистецтва; антропологічні ознаки; психологічні особливості; історичні уявлення та міфи про спільних предків та спільну долю.

Тема 4. Етнополітика як складова політики.

Семінар 2 «Етнополітика як складова політики».

Питання до обговорення

1. Нація. Теорії націй : етатистська теорія; етніцистська теорія; культурна теорія; історико-економічна теорія націй.
2. Сутність та поняття етнополітики.
3. Імміграційна політика.
4. Зовнішньополітичний аспект етнополітики. Діаспора.

Завдання для практичної роботи

1. Робота в малих групах. Кожна група – прихильник однієї з теорій. Наведіть якомога більше аргументів на користь «своєї» теорії.
2. Створіть таблицю з номінаціями «Основні підходи до визначення нації»

Тема 5. Суб'єкт і об'єкт політики.

Круглий стіл «Суб'єкт і об'єкт політики»

Питання до обговорення

- 1.Суб'єкти етнополітики. Первинні та вторинні суб'єкти етнополітики.
2. Характеристика держави як особливого суб'єкта етнополітики.
3. Специфічний суб'єкт і об'єкт етнополітики – титульна нація.
4. Специфічний суб'єкт і об'єкт етнополітики – етнічні (національні) меншини. Типологія національних меншин.
5. Типи та моделі етнополітики. Асиміляційна та інтеграційна моделі етнополітики.

6. Етнополітична модель мультикультуралізму.
7. Форми етнополітичної поведінки. Радикальні та помірковані форми етнополітичної поведінки.
8. Помірковані форми етнополітичної поведінки – етнічний плюралізм, міжетнічна інтеграція, федералізація держави.
9. Радикальні форми етнополітичної поведінки – колонізація, сегрегація, депортація. Примусова асиміляція. Етнополітична поведінка етнічних меншин.
10. Сепаратизм та сецесія – спільне та відмінне. Іредентизм.

Завдання для практичної роботи

1. Робота в малих групах із застосуванням «методу Сократа». Для виконання треба знайти цікаву інформацію про суб'єктів та об'єктів етнополітики. Студенти поділяються на «малі групи», які обирають одну державу для представництва.

Розробіть рекомендації щодо переваг і недоліків політики мультикультуралізму в Європі.

Тема 6. Національна ідея як основа націо- та державотворення.

Дискусія «Національна ідея як основа націо- та державотворення»

Питання до обговорення

1. Виникнення та історична еволюція національної ідеї.
2. Французька національна ідея.
3. Німецька національна ідея.
4. Італійська національна ідея.
5. Чеська національна ідея.
6. Американська національна ідея.
7. Російська національна ідея.
8. Сутність та структура національної ідеї.
9. Місія нації. «Месіанізм нації». Типи «місій».

10. Парадигми генезису націй та національної ідеї: примордіалізм vs модернізм

Завдання для практичної роботи.

1. Підготуйте ІНДЗ та презентуйте групі: «ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ»; «СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ: «МІСТ» ЧИ «ФОРПОСТ», «УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА МРІЯ».

2. В дискусії оберіть найбільш прийнятні пропозиції та оформіть як рекомендації для проведення державної політики на внутрішньому та зовнішньому напрямках

Тема 7 Національна держава та національна автономія

Семінар 1 «Національна держава та національна автономія»

Питання до обговоренні

1. Моноетнічні, поліетнічні та багатонаціональні держави. Основні підходи у трактуванні національної держави.

2. Шляхи формування національних держав.

3. Ю. Габермас про чотири шляхи формування національних держав.

4. Ознаки національної держави.

Завдання для практичної роботи

1. Поясніть як співвідноситься за міжнародним правом право народів на самовизначення та суверенне право держав на територіальну цілісність.

2. Проаналізуйте шлях формування держави України. Охарактеризуйте особливості сучасного етапу розвитку України.

Тема 7 Національна держава та національна автономія

Семінар 2 «Національна держава та національна автономія»

Питання до обговорення

1. Сутність та типи національної автономії.

2. Три типи територіальних автономій: адміністративно-територіальні, національно-територіальні та національно-державні.

3. Форми національно-культурних автономій: корпоративна та персоналістська.

Завдання для практичної роботи

1. Наведіть приклади держав з автономіями різної форми та поясніть особливості взаємодії центру і автономії. Наприклад, у чому полягає багаторічна ситуація в Ольстері (Північна Ірландія).

Тема 8 Етнополітичні конфлікти: причини виникнення, динаміка, типологія, способи регулювання

Кейс-стаді «Етнополітичні конфлікти: причини виникнення, динаміка, типологія, способи регулювання»

Питання до обговорення

1. Етнополітичний конфлікт: поняття, специфіка.
2. Структура, функції та типи політичних конфліктів.
3. Шляхи та засоби практичного впливу на етнополітичні конфлікти.

Завдання для практичної роботи

1. Підготуйте міні-кейси з прикладами етнополітичних конфліктів.
2. Вирішення ситуацій з сучасної етнополітології. Підготуйте кейси на тему «Способи регулювання етнополітичних конфліктів». З якими ризиками зустрічаються політичні режими в етнополітиці? Які надбання заслуговують, за Вашою думкою, особливої уваги?

Тема 9 Етнополітологія і етнопсихологія: шляхи пошуку, взаєморозуміння і злагоди у суспільстві.

Рольова гра «Етнополітологія і етнопсихологія: шляхи пошуку, взаєморозуміння і злагоди у суспільстві».

Питання до обговорення

1. Поняття етнічної свідомості та етнічної самосвідомості.
2. Етнічна ідентичність
3. Параметри етнічної ідентичності
4. Трансформація етнічної ідентичності
5. Етнічні стереотипи. Етнічні забобони.

Завдання для практичної роботи

Рольова гра.

«Шляхи пошуку взаєморозуміння і злагоди в суспільстві»

1. Група ділиться на 2 команди і презентує виступ на тему «Ефективна державна політика».
2. Кожній команді необхідно розподілити між собою обов'язки і презентувати наступне –
  - охарактеризувати параметри етнічної ідентичності
  - скласти тестові завдання в рамках обраної теми виступу для протилежної команди – 10 питань, які потрібно по черзі запитувати.
3. Протягом гри можна задавати додаткові питання команді-суперниці, використовувати медійний контент і оригінальні матеріали, доповнювати цікавими фактами та інше.

Команда оцінюватиметься за 2 показниками – за кількість вірних відповідей і за якість презентування ефективної етнічної державної політики щодо пошуку взаєморозуміння в державі.

Тема 10. Особливості етнонаціональної політики в Україні.

Круглий стіл «Особливості етнонаціональної політики в Україні»

Питання до обговорення

1. Етнополітичний менеджмент в консолідації української нації.

2. Типи етнократичних режимів: етнократичний режим расової (етнічної) чистоти; етнократія роздільного проживання; асиміляційний етнократичний режим; режим стихійної етнократії.
3. Ліберальна та етнічна етнократія.
4. Демократія міжетнічної згоди. Чотири ознаки функціонування демократії спільнот за А. Лейпхартом.

Завдання для практичної роботи.

1. Група заздалегідь розподіляє завдання, які розкривають особливості етнонаціональної політики України.
  2. Інтеграція локальних ідентичностей у загальноукраїнський та європейський простір: суспільно-політичні, правові та економічні аспекти.
  3. Діалог культур у повсякденних практиках мешканців українського пограниччя.
  4. Проблема формування й співвідношення національної та локальної ідентичностей на українському пограниччі.
- Розробіть рекомендації щодо ефективної етнонаціональної політики України на сучасному етапові.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

Індивідуальні навчально-дослідні завдання є однією з форм навчального процесу, що виконується під час позааудиторної роботи. ІНДЗ виконуються самостійно з одержанням необхідних консультацій з боку викладача.

Індивідуальним завданням з «Етнополітології» є проєкт-презентація за індивідуальною темою. ІН-ДЗ з «Етнополітології» виконується на підґрунті теоретичних знань, носять прикладний характер та креативно оформлені у формі презентації. Виклад презентує як приклад свою презентацію, яку розміщує на платформі Office 365 Teams. Мета проєкту-презентації – зосередитися на смислах, комплексах психотехніки управління та розробити власне, теоретично обґрунтоване, бачення матриці національної ідеї або національної мрії. Здобувач перед початком роботи прослуховує лекцію, прослуховує презентацію викладача, лише потім розпочинає підготовку своєї творчої роботи. Здобувачу потрібно чітко усвідомити поняття: «національна ідея», «національна ідентичність», «міф», «складові матриці національної ідентичності», «цінності», «нація», «міфодизайн». Презентація передбачає вміння представляти свій погляд, свою позицію наочно, тому вітається використання медіа-ресурсів.

ТЕМИ ПРОЄКТІВ

№ з/п	ПРОЄКТ – ПРЕЗЕНТАЦІЯ
Змістовий модуль 2. Етнонаціональні й етнополітичні процеси у сучасному світі. Сутність та особливості етнонаціональної політики	
1	«Особливості формування української національної ідеї»
2	«Сучасна українська національна ідея: «Міст» чи «Форпост»
3	«Мистецтво жити разом»

4	«Ефективна етнічна політика держави»
6	Українська національна мрія

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАУКОВО - ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (проект-презентація)	0-5 балів	Завдання не виконано. Не зараховуються роботи, які є плагіатом або передруком з мережі Інтернет.
	6-10 бали	Проект не дуже якісний, не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки, або вони взагалі відсутні, тема не розкрита, робота не відповідає обсягу, її оформлення не відповідає вимогам. Презентація виконана самостійно, проте автор(ка) не може презентувати матеріал в аудиторії, не може відповісти на питання від аудиторії.
	11-20 балів	Проект задовільний, загалом відповідає вимогам, проте не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки, тема не розкрита, частина значимої інформації відсутня. Презентація виконана самостійно але інформація на слайдах надана без покликань. Матеріал фрагментований. Автор(ка) не впевнено презентує матеріал в аудиторії, губиться у відповідях на питання від аудиторії.
	21-30 балів	Проект якісний із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно автор(ка) пояснює матеріал

		<p>впевнено виправляється, змістовний матеріал представлений гідно, у висновку сформульовані самостійні висновки, які містять незначні огріхи, тема розкрита загалом, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана з покликанням на джерела, гідно оформлені і актуальна. Презентація виконана самостійно, автор(ка) може презентувати матеріал в аудиторії але не впевнено відповідає на питання від аудиторії</p>
	31-40 балів	<p>Проект якісний, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет власного дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, автор(ка) без перешкод презентує матеріал, зміст презентації представлений гідно, без перевантаження слайдів текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні висновки, які підкріплені фактичними доказами, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить покликання на джерела, гідно оформлені і актуальні. Презентація виконана самостійно із елементами новизни та оригінальності, оформлення відповідає вимогам, автор(ка) вільно презентує матеріал в аудиторії але впевнено відповідає на питання від аудиторії, але подекуди може припускатися незначних помилок</p>

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувача вищої освіти – це активні форми індивідуальної і колективної діяльності, спрямовані на закріплення пройденого матеріалу, формування навичок аналітичної роботи та вміння на практиці реалізовувати отримані знання.

Самостійна підготовка здійснюється у таких формах: – опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу з використанням конспекту лекцій; – опрацювання підручників та посібників; – опрацювання наукової літератури та першоджерел; – самостійне вивчення питань до практичних занять на основі навчальної, монографічної, довідкової літератури, документів, матеріалів, періодичних видань, інформаційних баз даних; – підготовка письмових завдань з самостійної роботи відповідно до заданого плану до кожної з тем навчальної дисципліни; – підготовка індивідуальних навчально-дослідних завдань; – підготовка до заліку.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		Форма контролю
		Денна	Заочна	
МОДУЛЬ 1. Теоретичні засади аналізу етнонаціональних відносин у політиці. Основні категорії етнополітології				
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади аналізу етнонаціональних відносин у політиці. Основні категорії етнополітології				
1	<i>Тема 1. Етнополітологія як наук і навчальна дисципліна.</i> 1. Примордіалізм, конструктивізм та інструменталізм – специфічні методологічні підходи етнополітології. 2. Типи й види етнонаціональної політики.	4	9	Інд., груп. співбесіда; усне опитув.; перев. практич. занять; залік
2	<i>Тема 2. Етнічні концепції ХІХ – початку ХХст. ст.</i> 1. Формування етнополітичних знань в Англії та Франції в епоху Просвітництва. 2. Вплив Американської революції на розвиток етнополітичних знань.	4	10	
3	<i>Тема 3. Сучасні теорії етнічності.</i> 1. Етнічна теорія нації (М. Новак, Е. Сміт).	4	9	

4	<i>Тема 4. Етнополітика як складова політики.</i> 1.Етнополітичні й етнонаціональні процеси в сучасному світі. 2.Етнополітика і формування етнополітичної культури.	4	9	
5	<i>Тема 5. Суб'єкт і об'єкт етнополітики.</i> 1.Етноси, нації та держава. 2.Діалектика відносин між етносом, націями і класами.	4	10	
Змістовий модуль 2. Етнонаціональні й етнополітичні процеси у сучасному світі. Сутність та особливості етнонаціональної політики				
6	<i>Тема 6. Національна ідея як основа націо- та державотворення.</i> 1.Сутність і характер націоналізму. 2.Становлення і розвиток української національної ідеї.	4	9	
7	<i>Тема 7. Національна держава та національна автономія.</i> 1.Етнополітична регіоналізація: причини, зміст і характер. 2.Основні шляхи вирішення етнорегіональних проблем.	4	9	Інд., груп. співбесіда; усне опитув.; перев. практ. занять; залік
8	<i>Тема 8. Етнополітичні конфлікти: причини виникнення, динаміка, типологія, способи регулювання.</i> 1.Механізми і методи врегулювання етнополітичних та етнонаціональних конфліктів.	4	8	
9	<i>Тема 9. Етнополітологія і етнопсихологія: шляхи пошуку взаєморозуміння і злагоди в суспільстві.</i> 1.Проблеми етнічного і національного виховання. 2.Психологічні аспекти етнонаціональних відносин.	4	9	
10	<i>Тема 10. Особливості етнонаціональної політики в Україні.</i> 1.Етнополітичні реалії сучасної України. 2.Етнополітичний менеджмент в консолідації українського пограниччя.	4	8	

Контрольні питання перевірки самостійної роботи

1. Етнополітичні погляди у Стародавньому світі.
2. Платон та Аристотель про створення держав за етнічним принципом.
3. Становлення етнополітичних ідей в епоху Відродження.

4. Формування етнополітичних знань в Англії та Франції в епоху Просвітництва.
5. Етнополітичні погляди Н. Макіавеллі.
6. Етнополітичні ідеї Ж. Бодена.
7. Етнополітичні ідеї при переході до індустріального суспільства.
8. Розробка етнополітичних ідей Ф. Беконом і Т. Гоббсом.
9. Етнополітичні концепції Ж.-Ж.Руссо.
- 10.Вчення Ш. Монтеск'є про "дух законів".
- 11.Вплив Американської революції на розвиток етнополітичних знань.
- 12.Етнополітичні ідеї американських дослідників Дж. Отіса, Б. Франкліна, Т. Пейна, Т. Джеферсона.
- 13.Вплив Французької революції на формування етнополітичних ідей.
- 14."Декларація прав людини і громадянина" Французької революції (1789 р.).
- 15.Кирило-Мефодіївське товариство і проблеми державно-політичного устрою.
- 16.Автономно-федералістська концепція М. Драгоманова.
- 17.Погляди на українську національну державу М. Грушевського.
- 18.Пошуки шляхів розв'язання етнонаціональної проблеми В. Липинським.
- 19.Внесок В. Винниченка у розвиток етнополітичних ідей.
- 20.Політичні концепції радикального націоналізму Д. Донцова та М. Міхновського.
- 21.Український "націонал-комунізм" (М. Хвильовий, О. Шумський, М. Скрипник) про шляхи розвитку української держави
- 22.Розвиток етнополітичної думки в незалежній Україні.
- 23.Етнополітичні реалії сучасної України.
- 24.Що таке «інформаційна модель етносу»?
- 25.Яке співвідношення існує між поняттями «етнічна свідомість» та «етнічна самосвідомість»?
- 26.Що таке етнічна ідентичність і які її основні параметри?

27. Основні дискусійні питання, пов'язані з дослідженням етнічних стереотипів.
28. Який зміст вкладався в поняття «національний характер»? Що розуміють під цим терміном сучасні автори?
29. Коли почалося відродження етнополітології в Україні? Які нові ідеї простежуються в Україні в етнополітичних розвідках?
30. Проаналізуйте основні питання, які розглядаються в роботі Державної служби з етнополітики та свободи совісті: URL: <https://dess.gov.ua/>

КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Питання до заліку з дисципліни «Етнополітологія»

1. Етнополітологія в системі наук про суспільство. Співвідношення етнополітології та соціально-гуманітарних наук, зокрема етнографії, етнології, етнодержавознавства, етносоціології, етнопсихології, етнодемографії, етноконфліктології, етноісторії, етнофілософії та ін. Об'єкт і предмет етнополітології. Підходи до об'єкту і предмету етнополітології.
2. Категорії, методи та функції етнополітології. Перша група категорій : етнос, нація, націоналізм, етнічна (національна) меншина, національна ідея, етнічність/ідентичність, національна свідомість, національний характер; етнополітичний конфлікт. Друга група категорій: етнополітика, політизація етнічності; етнізація політики; етнополітична поведінка. Загальнонаучні, теоретичні, емпіричні методи етнополітології.
3. Примордіалізм, конструктивізм та інструменталізм – специфічні методологічні підходи етнополітології.
4. Гносеологічна, методологічна, виховна, прогностична, ідеологічна, прикладна функції етнополітології.
5. Міждисциплінарний характер етнополітології як навчальної дисципліни.
6. Нація, націоналізм та національна держава в творчій спадщині Й.-Г. Фіхте. Концепція Й.-Г. Фіхте та формування засад ідеології націоналізму.
7. Нація та держава у філософській системі Г. В. Ф. Гегеля. Держава як поєднання загальнонаціональних інтересів, втілення національної волі та єдності.
8. Концепція нації Е. Ренана. Базисні засади психологічної теорії нації.
9. Етнополітична концепція представників австромарксизму. Розробка теоретичної моделі культурно-національної автономії.

10. Вчення про «культурні» та «політичні» нації Ф. Майнеке. Відхід у минуле поділу на «історичні» і «неісторичні» нації.
11. Основні підходи в дослідженні етнічності. Примордіалізм, інструменталізм (ситуаціонізм), конструктивізм – три основні напрями поділу сучасних теорій етнічності. С. Хантінгтон як представник комуналізму.
12. Теорія нації та націоналізму Е. Сміта. Етносимволізм Е. Сміта.
13. Основні постулати модерністського підходу. Соціокультурний, соціоекономічний модернізм, політичний модернізм. Е. Сміт – опонент модерністського підходу.
14. Примордіалізм та переніалізм. Впливовість і слабкість примордіалізму та переніалізму.
15. Теорії етносу. Дуалістична теорія Ю. Бромлея. Пасіонарна теорія Л. Гумільова.
16. Загальнообов'язкові ознаки (атрибути) етносу. Структура етносу. Ядро, маргінальні прошарки, етнічні категорії як структура етносу у теорії Е. Сміта.
17. Форми існування етносу: рід, плем'я, народність.
18. Нація. Теорії націй : етатистська теорія; етніцистська теорія; культурна теорія; історико-економічна теорія націй.
19. Сутність та поняття етнополітики.
20. Імміграційна політика.
21. Зовнішньополітичний аспект етнополітики. Діаспора.
22. Суб'єкти етнополітики. Первинні та вторинні суб'єкти етнополітики.
23. Характеристика держави як особливого суб'єкта етнополітики.
24. Специфічний суб'єкт і об'єкт етнополітики – титульна нація.
25. Специфічний суб'єкт і об'єкт етнополітики – етнічні (національні) меншини. Типологія національних меншин.

26. Типи та моделі етнополітики. Асиміляційна та інтеграційна моделі етнополітики.
27. Етнополітична модель мультикультуралізму.
28. Форми етнополітичної поведінки. Радикальні та помірковані форми етнополітичної поведінки.
29. Помірковані форми етнополітичної поведінки – етнічний плюралізм, міжетнічна інтеграція, федералізація держави.
30. Радикальні форми етнополітичної поведінки – колонізація, сегрегація, депортація. Примусова асиміляція. Етнополітична поведінка етнічних меншин.
31. Сепаратизм та сецесія – спільне та відмінне. Іредентизм.
32. Виникнення та історична еволюція національної ідеї.
33. Французька національна ідея.
34. Німецька національна ідея.
35. Італійська національна ідея.
36. Чеська національна ідея.
37. Американська національна ідея.
38. Російська національна ідея.
39. Сутність та структура національної ідеї.
40. Місія нації. «Месіанізм нації». Типи «місій».
41. Парадигми генези націй та національної ідеї: примордіалізм vs модернізм
42. Моноетнічні, поліетнічні та багатонаціональні держави. Основні підходи у трактуванні національної держави.
43. Шляхи формування національних держав.
44. Ю. Габермас про чотири шляхи формування національних держав.
45. Ознаки національної держави.
46. Сутність та типи національної автономії.
47. Три типи територіальних автономій: адміністративно-територіальні, національно-територіальні та національно-державні.

48. Форми національно-культурних автономій: корпоративна та персоналістська.
49. Політичний режим. Вплив політичного режиму на життя етноспільноти.
50. Сутність та поняття етнократії.
51. Ознаки етнократії. Характеристика етнократичних режимів.
52. Типи етнократичних режимів: етнократичний режим расової (етнічної) чистоти; етнократія роздільного проживання; асиміляційний етнократичний режим; режим стихійної етнократії.
53. Ліберальна та етнічна етнократія.
54. Демократія міжетнічної згоди. Чотири ознаки функціонування демократії спільнот за А. Лейпхартом.
55. Поняття етнічної свідомості та етнічної самосвідомості.
56. Етнічна ідентичність
57. Параметри етнічної ідентичності
58. Трансформація етнічної ідентичності
59. Етнічні стереотипи. Етнічні забобони.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІК)

Для навчальної дисципліни «Етнополітологія» навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі заліку. Кількість балів, необхідних для заліку, студент отримує під час участі у практичних заняттях, виконання всіх видів самостійної роботи.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 A)	Здобувач виявляє особливі творчі здібності, уміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, уміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили
Добре (82-89 B)	Здобувач вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна
Добре (74-81 C)	Здобувач вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному

	рівні
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ЗА
РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ
(ЗАЛІК)**

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота)			ІНДЗ	Сума
Теми	Бали	Разом		
Тема 1	0-5	0-60	0-40	0-100
Тема 2	0-5			
Тема 3	0-5			
Тема 4	0-5			
Тема 5	0-5			
Тема 6	0-5			
Тема 7	0-5			
Тема 8	0-5			
Тема 9	0-5			
Тема 10	0-5			
Письмова робота	0-10			

ГЛОСАРІЙ

Автохтони – первісне, споконвічне населення країни.

Автостереотипи – думки, судження, оцінки, які належать до даної етнічної спільності її представниками.

Адаптація етнічна – процес пристосування людини або групи людей до нового етнічного середовища.

Акультурація етнічна – процес і результат взаємовпливу етнічних культур, який полягає у сприйнятті однією з них елементів іншої, а також виникненні нових культурних явищ.

Асиміляція – тип етнічних процесів, що являє собою взаємодію двох етносів, у результаті якої один із них поглинається іншим і втрачає етнічну ідентичність.

Багатокультурність – стан суспільства у деяких поліетнічних країнах, для якого притаманна активна державна політика щодо офіційного визнання і підтримки рівноправ'я культур всіх етнічних спільнот, які проживають у країні

Білінгвізм – функціонування й співіснування двох мов у межах однієї держави, а також для обслуговування потреб етнічного колективу і його окремих членів.

Відносини міжетнічні – стосунки у поліетнічних суспільствах, що виникають між етносуб'єктами (етносами, національними (етнічними) меншинами, особами, які національно себе усвідомлюють) у конкретно-історичних умовах їх життя.

Геноцид – здійснювані влодою масові нищення, переслідування, гоніння окремих груп населення за расовими, національними, релігійними мотивами на основі принципу колективної відповідальності.

Держава поліетнічна – держава, на території якої проживають різні етносуб'єкти (нації, етноси, субетноси, етнічні (національні) меншини).

Діаспора – розселення значної частини представників народу (етнічних спільнот) за межами країни його походження.

Дискримінація – обмеження, утиски або ліквідація прав певної категорії громадян за ознаками расової чи національної належності, за ознаками статі, за політичними й релігійними переконаннями.

Еміграція – вимушене чи добровільне переміщення громадян зі своєї держави в іншу країну світу з економічних, політичних, релігійних тощо причин (безробіття або його загроза, безземелля або малоземелля, неможливість реалізувати свої професійні потреби, тягар етнічної, політичної, релігійної дискримінації, прагнення до з'єднання з сім'єю).

Етнізація – процес формування, закріплення у людини етнокультурних ознак етносу, до якого вона належить.

Етнікос – термін, під яким розуміють сукупність осіб однієї національної належності незалежно від їхнього територіального розміщення.

Етнічність – поняття, яким визначають сукупність характерних рис матеріальної і духовної культури, які відрізняють одну етнічну групу від іншої.

Етнонім – назва етносу – самоназва і назва, яку дають йому інші народи.

Етнополітика – система законодавчих, організаційних та ідеологічних заходів, що здійснюються державою, партіями, громадянськими організаціями, спрямованих на задоволення потреб суб'єктів етнополітичного процесу, пов'язаних зі специфікою їхнього етнокультурного розвитку; регулювання міжнаціональних (міжетнічних) відносин; усунення чинників міжетнічної напруженості й міжетнічних конфліктів.

Етнос – особливий вид спільності людей, яка утворилась внаслідок природного розвитку людей на основі специфічних стереотипів свідомості й поведінки. В етнічному розумінні в наукових працях є тотожним поняттю «народ».

Імміграція – в'їзд іноземців у країну на тривале або постійне проживання.

Інтеграція – процес взаємодії між різними етнічними спільностями у поліетнічній (багатонаціональній) державі, на основі чого вони зближуються, об'єднуються і створюють поліетнічну націю, формуючи при цьому почуття

спільного громадянства, державного патріотизму та зберігаючи свої етнічні властивості й власну етнічну свідомість.

Ксенофобія – неприязне ставлення до іноземців і до всього чужого – мови, способу життя, стилю мислення тощо.

Міграція – переміщення, переселення людей, яка веде до зміни місця проживання.

Націоналізм – ідеологія, політика, суспільна практика, які засновуються на самоідентифікації нації у вирішенні політичних, соціально-економічних, духовно-культурних проблем розвитку.

Національна меншина – соціальна група, яка формується на базі ознак етнічної меншини і водночас на основі певних політичних характеристик.

Нація – певна стадія соціоцивілізаційної зрілості етносу, на якій він виступає на арену політичного життя з чітко визначеними власними цілями і намірами з метою чітко визначеними власними цілями і намірами з метою реалізації їх у політичній практиці.

Реєміграція – поняття, яким позначають процес повернення до країни походження чи колишнього проживання людей, які свого часу залишили її, емігрувавши до інших країн.

Сегрегація – одна з крайніх форм етнічної і расової дискримінації, примусове відокремлення будь-якої групи населення за етнічною або расовими ознаками.

Сепаратизм – боротьба етнічної спільності за вихід зі складу державного утворення й створення незалежної держави або автономії.

Субетнос – локальна внутріетнічна група – частину етносу, яка виділяється своїми господарськими, побутовими, культурними, іншими специфічними рисами. Субетнос має самоназву – мікроетнонім. Субетнос може набувати різних форм: як етнографічна група, що проживає на певній території; як стан; як конфесійна громада. Зокрема, на появу субетносів впливають гори, великі ріки тощо.

Титульний етнос – народ, що дав найменування тому чи іншому національно-державному утворенню.

Шовінізм – агресивна форма націоналізму, яка проповідує національну виключність одних націй і цькування інших, національну пихатість, розпалювання національної ворожнечі й ненависті, пригноблює «малі народи», поневолення їх, таврування за прихильність до своєї культури.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Антонюк О. В. Основи етнополітики: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К. : МАУП, 2005. 432 с.
2. Ачкасов С. А. Етнополітологія. 2014. URL: <https://stud.com.ua/59688/politologiya/etnopolitologiya>
3. Ачкасов, В. А. Этнополитология : учебник для бакалавров / В. А. Ачкасов. — 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Издательство Юрайт, 2019. 495 с. URL: <https://urait.ru/bcode/426135>
4. Коршук Р. М. Етнополітологія: Історія та теорія: навч. посіб. Київ : Алерта, 2020. 316 с.
5. Націоналізм: теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера: Антологія/ Наук. т-во ім. В. Липинського; Упоряд.: О. Проценко, В. Лісовий; Пер.: Ю. Бадзьо. Простір: Смолоскип, 2010. 684 с.
6. Матвієнків С.М. Етнополітологія / Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 6.030104 «Політологія». – Івано-Франківськ: НАІР, 2018. – 80 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/3675.pdf>
7. Сміт Е. Культурні основи націй. Ієрархія, заповіт і республіка. Наукове видання. К. : Темпора, 2009. 312 с.

Допоміжна

1. Асланов С. А. Етнополітична стабільність держави: політико-правовий аналіз: [монографія] / С. А. Асланов – Ужгород: Ліра, 2016. – 462 с.
2. Дмитрашко С. А. Нацистська індоктринація і технологія роботи з суспільною думкою / С. А. Дмитрашко // *Evropsky politicky a pravni diskurz. Svazek 3. 5 vydani 2016. European political and law discourse. Volume 3. Issue 5. 2016. P. 93 – 99.*
3. Дмитрашко С. А. Витоки правого радикалізму як наслідку опозиції «ми – вони» в умовах нестачі демократичного досвіду// Країни Східного партнерства V 4: проблеми і перспективи співпраці: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеси, 22 квітня 2016 р. Одеса : Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2016. С. 99- 102.

4. Етнополітичні чинники консолідації сучасного українського суспільства / ред. кол. О. Рафальський (голова), В. Войналович, М. Рябчук. Київ: ПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2020. 336 с.
5. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <https://ipiend.gov.ua/>
6. Конституція України / Верховна Рада України: Офіційне видання. К. : Парламенське видання, 2006. 160 с.
7. Коршук Р. М. Національна ідея: сутність, особливості та складові. Філософські проблеми гуманітарних наук. 2008. № 12-13. С. 85-90.
8. Коршук Р. М. Типології моноетнічних та поліетнічних держав. Гуманітарні студії. Збірник наукових праць. 2009. Випуски 5 – 6. С. 148-155.
9. Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2021. 704 с.
10. Підбережник Н. Концептуальні засади дослідження проблем етнічності та нації в контексті науки державного управління. // Теорія та історія державного управління. В. 2 (37). 2018. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_02\(37\)/8.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_02(37)/8.pdf)
11. Рафальський О. Міждисциплінарні перехрестя етнополітології. // Вісник НАН України. 2021. №2. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=7560>
12. Бжезинський Збігнев. Велика шахівниця. Київ: Фабула, 2018. 288 с. URL: <https://online-knigi.com.ua/page/5572>
13. Кіссінджер Генрі. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Київ: Нащ формат, 2019. 320 с.
14. Муазі Домінік. Геополітика емоцій. Як культури страху, приниження та надії змінюють світ. Київ: Брайт Букс, 2018. 184 с.
15. Рахман Гидеон. Истернизация. Подъем Азии и спад Америки от Обамы до Трампа и дальше. Київ: Баланс Бизнес Букс, 2018. 416 с.

16. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. СПб, AST Publishers, 2014. URL: <https://mybook.ru/author/semyuel-hantington/stolknovenie-civilizacij-1/read/>
17. Фукуяма Френсіс. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. Київ: Нащ формат, 2019. 608 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL : www.kmu.gov.ua
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : www.rada.gov.ua
3. Офіційний сайт Президента України. URL : www.president.gov.ua
4. Офіційний сайт Уряду України. URL : www.mon.gov.ua
5. Науковий журнал «Politicus». URL : <http://politics.ellib.org.ua/>
6. Бібліотека Гумер. URL : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Index_Polit.php
7. Бібліотека ПНПУ імені К. Д. Ушинського URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>
8. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського : офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
9. Національна парламентська бібліотека України : офіційний сайт. URL: <http://nplu.org>
10. Представництво ООН в Україні. URL: <http://www.un.org.ua/ua/oon-v-ukraini>
11. Державна служба з етнополітики та свободи совісті: URL: <https://dess.gov.ua/>

Навчальне видання

Дмитрашко Світлана Анатоліївна

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ»**

Методичні рекомендації